

ONGOONGO TUKUATU

Ófisi Ngaue FakaPuleánga
NUKU'ALOFA, TONGA

11 Ókatopa 2021

FAKAMANATU MEI HE KOMISONI NGĀUE FAKAPULEÁNGA KI HE FIEMAÚ HA FAKAHOKO FATONGIA ÓKU ÍKAI KE FAKAPOLITIKALE

1. Óku fakaápaápa mo fie fakamanatu atu heni é he Komisoni Ngāue fakaPuleánga ki he kakai 'o e fonua kae tautautefito ki he kau ngāue fakaPuleánga 'a e fiem'au 'a e Lao ki he kau ngāue 'oku nau kau í ha ngaahi ngāue pe me'a faka politikale. Ko honau fatongia ke nau fakahoko 'enau ngāue' 'o 'ikai filifilimanako 'o tatau ai pe pe ko e hā 'enau tui fakapolitikale.
2. Koe *Lao ki he Ngāue FakaPuleánga* 2002 óku fekauí e kau ngāue á e Puleánga ke fakahoko honau ngaahi fatongia 'i ha founa ta'efilifilimanako, faitotonu mo fakapalofesinale, 'o 'ikai kau í ha ngaahi ngāue fakapolitikale pe fengāue'aki mo ha kautaha pe kulupu 'oku 'i ai ha'anau ngaahi taumu'a fakapolitikale 'a ia 'oku pe ala fepaki mo e tu'utu'uni ngāue 'a e Pule'anga.
3. Ko e kau Ngāue fakaPuleánga óku pau ke fakahoko fakalelei mo fakapotopoto 'enau fua fatongia ki he Pule'anga pea mo e kakai'. 'Oku fiema'u e kau Ngāue fakaPule'anga, fakatatau ki he lao, ke fakahoko honau fatongia 'i ha **founa tau'atāina, fakapalofesinale, pea mo fakapotopoto**. Kuo pau ke fakahoko honau fatongia 'i ha founa 'oku lelei, fakasi'isi'i e fakamole pa'anga', pea 'ata ki tu'a.
4. Óku toe fekauí é he Lao Ngāue fakaPuleánga 2002 ki he kau ngāue á e Puleánga ke fakahoko honau fatongia ki he Pule'anga taé í ai ha filifilimanako. Óku nau taliui ki he Puleánga, pea mo e kakai ó e fonua óku nau fakahoko fatongia kiai, 'o 'ikai kau kiai 'enau tui fakapolitikale fakafo'ituitui moe 'enau ngaahi fekau'aki. 'E'ikai ken au taukave'i 'enau tui fakapolitikale 'oku fepaki mo e tu tu'utu'uni Ngāue 'a e Pule'anga.
5. Ko e fatongia óe Puleánga ko e fatu tuútuúni ngāue mo e palani ngāue ki he kau sevesi á e Puleánga ki he kakai. Ko e palani ngāue 'a e Pule'anga ki he ta'u 'e fa ka hoko kuo 'osi fokotu'u ia 'i he Patiseti 2022 – 2024. Koe ola eni 'o e ngaahi talanga mo e kakai 'o e ngaahi vahenga 'i he ngaahi 'a'ahi faka-Falealea 'i he 2020 – 2021.
6. Ko e ngāue a'e Pule'anga kuo 'osi fakapaasi 'i he Lao Patiseti fakata'u Ko e ola eni 'o e ngāue na'e fakahoko 'i he ngaahi levolo palani kehekehe, pea mo e ngaahi fakataha 'a e Falealea, ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga, pea moe lipooti fekau'aki. Ko e fatongia 'o e kau ngāue fakaPule'anga, tautautefito ki he kau taki ngāue ke palani, fakahoko pea muimui'i 'a e ngāue ni.
7. Ko e fatongia 'a e kau ngāue fakapule'anga ke nau fakahoko mo taliui ki he ngāue 'a e Pule'anga 'o e 'aho, pea 'oku kau heni 'a hono tu'uaki mo poupou'i 'a e tu'utu'uni ngāue 'a e Pule'anga. 'I he'ene pehe, 'oku 'iai 'a e fiema'u ke nau talifatongia ki he'enau Minisita pe moe Pule'anga ke fakahoko e ngaahi tu'utu'uni ngāue mo e polokalama 'a e Pule'anga.
8. Í he ámanaki atu 'a e fonua ki he fili Fale alea, óku mateuteu á e Komisoni Ngāue faka Puleánga ke tali mo vakai'i ha faáhinga launga pe ko ha ngaahi hohaá fekau'aki mo ha kau ngāue faka Puleánga óku nau maumauí á e ngaahi fiema'u ni.

- Ósi -